

*Марина РАДЗЕЙ,
викладач,
Алла ЗАСЛУЖЕНА,
викладач*

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Основна увага у вимогах, що ставляться міжнародними і державними стандартами до навчання іноземної мови, зосереджується на оцінці рівня розвитку комунікативних умінь студентів у сфері безпосереднього усного і письмового спілкування. Виникає запитання: як викладачеві погоджувати соціальне замовлення суспільства – підготувати в короткий термін фахівця, що добре володіє іноземною мовою, з вимогами навчальної програми немовного вузу при мінімальній кількості годин?

Аналізуючи проблеми, що виникають сьогодні перед викладачем іноземної мови в немовному вузі, можна сказати, що є цілком можливим навчити студента протягом обмеженого періоду говорити про насущні питання своєї спеціальності і розуміти носіїв мови. Але тільки за умови поєднання традиційних та інноваційних методів, зосереджуючись на принципі комунікативності як в навчанні, так і в побудові підручників і навчальних посібників.

Ні для кого не секрет, що дуже часто після багатьох років вивчення іноземної мови в загальноосвітній школі, учень не просто не володіє мовою хоча б на початковому рівні, але і не може зробити адекватний переклад середньої складності тексту за допомогою словника, оскільки не навчений володіти мовною одиницею. Крім того, присутня дуже сильна негативна психологічна установка: “Мову вивчити неможливо”, “Це не піддається логіці”, або просто “Це не для мене”. І коли такий студент починає вивчати матеріал програми згідно з своєю технічною спеціалізацією, суперечності посилюються ще більше. Тут важливо не упустити момент, коли можна, підключивши творчий підхід і уяву, зняти психологічний бар’єр, замінивши установку з “Неможливо” на “Я можу”. Таким чином, в загальну структуру уроку можна вводити невеликими порціями, як релаксаційний матері-

ал або ж матеріал для домашнього завдання, уривки оригінальних прозаїчних або поетичних текстів для художнього перекладу.

Художній переклад прозаїчних текстів, а на більш високому рівні – віршованих уривків і поем - дуже цікаве заняття. Тут, шліфуючи фразу за фразою, вишукуючи і підбираючи найбільш відповідний еквівалент, кожен студент, навіть з найслабшим рівнем знань, може спробувати свої сили, розбудити творчий “апетит” до вивчення мови і розкрити свій творчий потенціал.

Перш ніж запропонувати студентам зробити художній переклад тексту, слід його проаналізувати і опрацювати основні правила добору мовних еквівалентів.

Першим кроком для художнього перекладу повинен стати аналіз функціонального стилю даного тексту. Професор Максимов Є. М. дає наступне визначення: “Функціональний стиль мови це система мовних засобів, яка служить певній комунікативній і прагматичній меті” [2; 30]. Він також помічає, що кожен функціональний стиль є відносно стабільною системою на даній стадії розвитку літературної мови, але змінюється від одного історичного періоду до іншого.

Те, що ми називаємо функціональним стилем, називається також жанрами (“genres” or “registers”).

Існує безліч робіт, присвячених стилістичному аналізу, але більшість лінгвістів виділяють наступні основні стилі:

- 1) мова офіційних документів (юридичних, ділових і військових документів);
- 2) мова наукової і технічної прози;
- 3) публіцистичний стиль;
- 4) мова художньої літератури (поезія, проза, драма).

Звичайно ж, внаслідок обмеженої кількості годин неможливо детально зупинитися на кожному стилі і опрацювати всі його ознаки і тонкощі перекладу. Але дати загальну інформацію і вказівки – потрібно і цілком можливо.

Професор Корунець І. В. визначає літературний художній переклад як “правильну передачу змісту і художніх достоїнств даного тексту” [1; 23], скеровану на те, що перекладений художній текст (проза, поезія або драма) справлятиме на читача таке ж враження, що і оригінальний. Деякі автори вважають, що цього неможливо досягти через неминучі відмінності між культурами і мовами. Інші доводять, що все, що написано на одній мові, може бути вірно перекладене на іншу. Але очевидним є те, що вдалим літературним перекладом можна вва-

жати такий, який не стільки ревно слідує лише мовному змісту, але передає художні і культурні особливості тексту.

Таким чином, перш ніж приступати до роботи, слід зробити певні кроки, які можуть полегшити нелегкий процес літературного перекладу:

1. Ідентифікувати жанр тексту: (проза, драма, поезія і так далі).
2. Визначити культуру, до якої належить текст (хто автор, коли і де створений текст).
3. Спробувати визначити мету, яку переслідував автор, створюючи текст.
4. В процесі перекладу спробувати передати художні особливості мови оригіналу засобами сучасної мови перекладу. З одного боку, це важливо, оскільки культури і мови змінюються з часом і багато слів, використовуваних ще 50–60 років тому, сьогодні безнадійно застаріли. З іншого боку, перекладач повинен зберегти історичний “аромат” оригіналу. Тут необхідний баланс між стилем авторської мови і мовою, прийнятою в сучасній культурі мови перекладу.
5. Щоб цього досягти, потрібно досконально проаналізувати мовні засоби оригінального тексту (граматику, лексику, різні засоби, наявність повторів, а в поезії – ритміку, стопи, риму і т. д.).

Проблема літературного художнього перекладу не обмежується, звичайно ж, суто технічними вказівками. Перекладач повинен відчувати себе співавтором, трішечки поетом або письменником. Не викликає сумніву, що переклад п'єс Шекспіра вельми відрізнятиметься від перекладу поезії Бернса, тому в цілому успіх перекладу залежить не тільки від техніки або знання мови, але і від загального інтелектуального розвитку, начитаності, того, що називається “Cultural background of the person”.

Слід відмітити, що, даючи студентам подібні завдання, виявляється ще один аспект, схвалений і широко використовуваний багатьма провідними університетами, а саме аспект гри. Гра є споконвічною властивістю кожної людини. Грати люблять всі, незалежно від віку і статі. І коли студент отримує завдання зробити переклад, а потім порівняти його з роботами товаришів, - з'являється творчий азарт, бажання зробити все на вищому рівні, включається творчий потенціал.

Таким чином, декільком групам студентів 1 курсу було дано для перекладу відомий вірш “Пори року” Сари Кольрідж:

January brings the snow,
 Makes our feet and fingers glow
 February brings the rain
 Thaws the frozen lake again
 March brings breezes loud and shrill,
 Stirs the dancing daffodil
 April brings the primrose sweet,
 Scatters daisies at our feet
 May brings flocks of pretty lambs,
 Skipping by their fleecy dams
 June brings cooling showers
 Apricots and gillyflowers
 Hot July brings tulips, lilies, roses,
 Fills the children's hands with posies
 August brings the shaves of corn
 Then the harvest home is born
 Warm September brings the fruit
 Sportsmen then begin to shoot
 Fresh October brings the pheasant,
 Then to gather nuts is pleasant
 Dull November brings the blast,
 Then the leaves are whirling fast
 Chill December brings the sleet,
 Blazing fire, and Christmas treat.
 By Sarah Coleridge

Спочатку студентам було дане завдання знайти інформацію про автора.

Ми з'ясували наступне:

“Сара Кольрідж (англ. Sara Coleridge; 23 грудня 1802 – 3 травня 1852) англійська поетеса, дочка поета Семюеля Кольріджа, сестра поета і біографа Хартлі Кольріджа, виросла в оточенні друзів свого батька, видатних поетів Роберта Сауті і Уїльяма Вордсворта. Вона добре знала латинь, старогрецьку, французьку, німецьку, італійську, іспанську мови. У юності Кольрідж переклала англійською мовою тритомні записки єзуїта Мартіна Добріцхоффера про подорож по Парагваю (що послужили Сауті основою для поеми “Парагвайська казка”). Незабаром за цією перекладацькою роботою (1822) з'явилася інша: середньовічний французький біографічний роман Жака де Мая про Баярда, безстрашного лицаря (1825).

У 1834 Кольрідж опублікувала написані нею для власної доньки дитячі вірші “Чудові уроки у віршах для хороших дітей” (англ. “Pretty Lessons in Verse for good children...”), такі, що здобули широку популярність. У 1837 з’явився найбільший з творів Кольрідж, чарівна казка “Фантазміон”, що зустріла надзвичайно співчутливе відношення в англійській критиці завдяки красі фабули і багатству поетичної мови. Після смерті чоловіка Генрі Кольріджа Сара Кольрідж продовжувала почате ним видання творів її батька, написавши для цього видання декілька своїх власних нарисів. Почата нею в останні роки життя автобіографія була закінчена її дочкою і видана в 1874”. (Доповідь студента ФЕЛ 101 гр.)

Таким чином, знаючи, хто автор і до якого історичного періоду належить її творчість, ми приступили до аналізу тексту. Ми з’ясували, що вірш написаний важкуватим “чоловічим” хореем, з наголосом на першому складі, причому метрика не скрізь зберігається незмінною, іноді “збиваючись” з ритму. Строфою вибраний двовірш, де кожна з 12 строф присвячена певному місяцю. Рима чітка, з мінімальними варіаціями. Вірш явно для дітей, максимально простий по структурі, де кожний місяць щось “приносить” (що, до речі, є неприпустимим для російської або української мови перекладу - такі повтори створюють монотонність і відчуття “нав’язливості” інформації, що, втім, виправдано цільовою аудиторією, для якої створювався твір).

Після цього ми зробили підрядковий, слово в слово, переклад, визначивши, що у віршованих текстах неможливо зберегти всі без виключення слова, що згодом неодмінно створить непереборні перешкоди для метрики і рими. Крім усього іншого, ми визначили, що віршовані тексти допускають деякі абсолютні заміни авторських фраз фразами мови перекладу, якщо це обумовлене особливостями сприйняття читача, для якого робиться переклад, як, наприклад, другий рядок – “Makes our feet and fingers glow” – “Примушує наші стопи і пальці полум’яніти (червоніти)” - цілком може бути замінена іншою фразою. (Щоб проілюструвати такі заміни, ми читали деякі переклади Т. Коті і С. Маршака).

Тут слід відмітити, що, не дивлячись на аналіз, багато студентів проте не змогли відмовитися від спокуси перекласти слово в слово, внаслідок чого вийшли переклади з мінімальною римою, більш схожі на прозу :

Січень приносить сніг
Робить наші ноги і пальці свіжими.
Лютий приносить дощ
Тане заморожене озеро знов.

(Студент ФЕЛ, 113 гр.)

У деяких, не дивлячись на бажання максимально зберегти авторські фрази, в результаті вийшли більш вдалі переклади:

Январь приносит снег,
И заставляет наши
пальчики краснеть
Февраль приносит нам дожди,
И тают замерзшие островки.
Март приносит ветерок,
И зовет цветы в кружок...
(студентка ФЕЛ, 108 гр.)

Січень-місяць сніг приносить
Руки й ноги він морозить,
Дощ у лютому іде,
Лід з озер він геть несе.
Березень приносить вітер,
Коливає ніжні квіти...
(студент ФЕЛ, 108 гр.)

Январь приносит снег,
И заставляет наши пальчики
краснеть
Февраль приносит нам дожди,
И тают замерзшие островки.
Март приносит ветерок,
И зовет цветы в кружок...
(студентка ФЕЛ, 108 гр.)

Січень-місяць сніг приносить
Руки й ноги він морозить,
Дощ у лютому іде,
Лід з озер він геть несе.
Березень приносить вітер,
Коливає ніжні квіти...
(студент ФЕЛ, 108 гр.)

Січень студений снігом жбурляє,
Морозом ступням
та пальцям допікає,
Лютий лютує, дощем заливає,
І наше озеро знову розтає
Березень пронизує
вітерцем легким,
Жовті нарциси танцюють
із ним... ..
(студентка ФЕЛ, 107 гр.)

Январь приносит снег нам,
И замерзают пальцы рук,
Февраль приносит дождик,
И леденеет все вокруг
Заставит ветер в марте
Нарциссы колыхаться,
А маргаритки, примулы
В апреле растворяться...
(студентка ФЕЛ, 107 гр.)

Аналізуючи роботи студентів, видно, що, у багатьох політ душі вперджає грамотність. Часто не вистачає досвіду в умінні відшліфувати риму, підібрати більш відповідне слово, хоча художній образ виходить досить вдалим:

Травень нам дає овець,
Що стрибають нанівець.
Червень нам приносить квіти,
Й дітям всім дарує літо
(студент ФЕЛ, 113 гр.)

Ягненка принесет нам май,
Пополнит белые отары,
Июнь – всем вырастит цветы,
Раздаст их нежные букеты
(студент ФЕЛ, 110 гр.)

В процесі перекладу деякі студенти дуже добре відчували можливість заміни авторських сентенцій своїми, в їх перекладах виявилися ознаки не просто перекладача, але і співавтора, поета:

Гарячий липень приносит зливи,
Ну, нарешті, абрикоси,
яблука, сливи!
Серпень приносит нам збір зерна,
Так вип'ємо за найкращі жнива!
Теплий вересень фрукти несе,
А мисливці бажають фазана лише.
Похмурий листопад буревія питає:
– Чому ти так важко дерева
хитаєш?
Грудень холодний кліпне нам оком:
– Ех, люди, – з Новим Роком!
(студент ФЕЛ, 108 гр.)

Сніг лапятий навкруги,
Білий-білий день..
Червоніють пальці рук,
І не чуть пісень..
Травень приносит отари
Білих, пухнастих ягнят.
Ви, мабуть і не знали,
Як вони вміють стрибають?
(студентка ФЕЛ, 107 гр.)

Нижче ми надаємо найбільш вдалі, на наш погляд, роботи. Хоча неточностей тут ще багато, в цілому спостерігається досить вдала рима, дотримані розмір і загальний стиль.

Так много снега в январе,
Зима гуляет во дворе.
А февраль говорит:
Чуть-чуть подожди,
Скоро озера растопят дожди.
Март нам приносит
прохладу ветров,
Качая нарциссов зеленый покров.

Снег приходит в январе,
Всё на улице сияет.
Дождь приходит в феврале,
Лед на озере растает.
В марте сильные ветра
Одуванчики закружат,
А в апреле детвора

Апрель же приносит примулы цвет,
Даря маргариткам новый рассвет.
Май приносит отары овец,
И пастух гонит их, как ловец.
В июне красные розы цветут,
И веселые дети букеты несут
Июль приносит ветров холода,
И абрикосовый цвет
опадет навсегда.

Август – пора урожаем собирать,
Мешки с кукурузой домой забирать.
Сентябрь – пора
для комбайнов работы,
Значит, открыт сезон для охоты.
Свежий октябрь приносит фазана,
И нет у детей без ореха кармана.
Холодный ноябрь – осенняя выюга,
Листья лежат на земле, как кольчуга.
Декабрь – значит
старый год прошел,
Значит, ждет нас скоро
праздничный стол!
(студент ФЕЛ, 113 гр.)

За цветами мчится дружно.
Ягнята в мае скачут в поле,
Шерстка в белых кружевах.
Июнь цветов приносит море,
Все тонет в розовых кустах.
А с июлем будут грозы,
Абрикосы, летний зной
В августе зерно мы скосим,
Урожай несем домой.
В сентябре едим мы фрукты,
И охотники стреляют.
В октябре летают утки,
Все орехи собирают.
С ноябрем холодный ветер
Листья с дерева сорвет.
В декабре вновь дождь и слякоть,
Дед мороз и Новый Год.
(студент ФЕЛ, 112 гр.)

Впровадження в практику художнього перекладу розвиває у студентів образність сприйняття. Розгляд тексту з висоти “пташиного польоту” сприяє розширенню абстрактного мислення. Студент, уявляючи себе на місці письменника, вчиться оперувати словом. Що, у свою чергу, розвиває творчий потенціал студентів. З'являється навик підбору потрібних еквівалентів з широкого спектру синонімів. Надається можливість донести своє власне бачення даного твору за допомогою слова. При виконанні художнього перекладу студенти знайомляться з особою автора і ідентифікують її з особою студента-перекладача.

Таким чином, при комплексному підході викладача до поставленого завдання розвитку комунікативних умінь студентів в області безпосереднього усного і письмового спілкування, підключивши художній переклад, можна досягти позитивних результатів в оволодінні студентами навиками мовлення і висловленні власних думок. Вивільняється творчий потенціал студентів, розширюється їх лексичний запас, текст розглядається як цілісна конструкція, відбувається зосередження уваги на культурному аспекті, створюються необхідні умови для роботи над художнім перекладом що веде до загального зростання інтересу в оволодінні іноземною мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Корунець І. В.* Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). – Вінниця, 2003. – 448 с.
2. *Максимов Є. М.* Практика двостороннього перекладу. – К., 1986. – 91 с.
3. *Миран Г. Е.* Професія: перекладач. – К., 2006. – 160 с.
4. *Терехова С. І.* Вступ до перекладознавства. – К., 2001. – 92 с.

*Тетяна ЄЖИЖАНСЬКА,
ст. викладач*

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ: КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

АНОТАЦІЯ

Радзей М., Заслужена А. Художній переклад на заняттях з англійської мови для студентів технічних спеціальностей

У статті розглядаються можливості застосування художнього перекладу для студентів технічних спеціальностей як засобу для розширення загальнокультурного рівня студентів, їх здатності аналізувати та опрацювати художні тексти, а також підвищення лексичного та граматичного рівня знань студентів.

SUMMARY

Radzey M., Zasluzhena A. Belles-letters translation at English classes for the students of technical specialties

The article deals with literary artistic translating standards as a possibility of practice for students of technical specialties as a way for improvement of their culture background, ability to analyze fictional texts and development of lexical and grammatical level of their knowledge.

Періодика для дітей і юнацтва належить до тієї категорії видань, яким нелегко конкурувати в сучасному інформаційному просторі, хоча вони мають благородну мету – збагачувати молоде покоління знаннями, культурними цінностями, сприяти вихованню особистості, врешті-решт – розважати через пізнання нового. Не зважаючи на бурхливий розвиток нових інформаційних технологій, дитячі газети і журнали продовжують бути джерелом знань, порадиниками і друзями дітей. Періодичні видання для дітей досліджувались науковцями, проте комунікаційний аспект їх функціонування ще недостатньо вивчений наукою. Аналіз праць, присвячених теоретичним і практичним проблемам функціонування періодичних видань для дітей, засвідчує недостатнє вивчення саме комунікаційного аспекту їх діяльності. Мета цієї статті полягає в тому, щоби з'ясувати умови й проблеми комунікації видань для дітей в інформаційному просторі України.

Видання для дітей сьогодні в Україні надзвичайно різноманітні. За даними Держкомтелерадіо України в нашій країні зареєстровано понад 305 друкованих видань для дітей та юнацтва загальнодержавної сфери розповсюдження, тоді як загальна кількість зареєстрованих газет та журналів сягає 23 тисяч назв [4]. Фахівці зазначають, що кількість періодичних видань для дітей у державі свідчить про рівень її цивілізованості, культури, інтелекту, а також про перспективи розвитку, її майбутнє. Світогляд дитини повинен формуватись під впливом тих джерел інформації, які забезпечували б її повноцінний і всебічний розвиток.

Аналізуючи інформаційний простір України, не можна не помітити різнобарв'я газет і журналів для дітей і підлітків. На нашу думку, проблема не стільки в кількості книг, журналів і газет для дітей, що видаються в Україні, скільки в якості інформації й смислового навантаження дитячих видань та в ефективності комунікаційних обмінів в інформаційному суспільстві.

© Т. ЄЖИЖАНСЬКА, 2009